

РАУЛЬ ГОНСАЛЕС ДЕ КАСКОРРО

Рауль Гонсалес де Каскорро (нар. 1922 р.) — кубинський письменник, автор понад десяти книжок, зокрема поетичної збірки «Мотив» (1948), роману «Маніфестація» (1963), збірки оповідань «Насіння» (1965).

ВОНИ СПРОБУЮТЬ ВИРВАТИСЯ З ОТОЧЕННЯ

Тут, серед цих пагорбів, річка починає петляти. Я добре вивчив її ще в ті дні, коли ми з Арсеніо діставалися берегом того вигину, де жив Августіно. Там ми зустрічалися з Ніло, сином Августіно, йшли западиною Ойо дель Індіо, а потім кручею дерлися нагору, пильнуючи, щоб не поранити босі ноги об гостре каміння, пробиралися крізь колючі куші дроку, ожини і ялівцю...

Незабаром по обіді нам давали доручення, й ми, набравши води в барильце, почеплене до сідла жеребчика, спускалися в долину, після чого батько Ніло дозволяв нам іти по чиримойю, каймітас, жовто-коричневий мамей або ж по інші плоди, залежно від сезону, а навколо нас виспіював пташиний хор. Це були хвилини, які ми вже ніколи не зможемо забути.

Мені подобалося, коли Ніло водив нас по кофейній плантації. Вона розкинулася серед улоговини, й спускатися туди треба було дуже обережно. І хоча ми знали напам'ять кожне дерево й кожен кущ, Ніло вирізав ножем на листі стрілки й черепи, «щоб ми не заблудилися, коли вертатимемось назад». Ніж йому подарував дядько з Камагуея, й Ніло нізащо не погоджувався його помінати.

Арсеніо, ти сміявся тоді з Ніло, і робив це тому, що тобі подобалося принижувати його, а я мовчав, бо, вертаючись назад, ми йтимемо іншою дорогою, і стрілки й черепи, вирізані ним на листі, не стануть нам у пригоді. Втім, ми багато не говорили, бо наближалися до долини, в якій розкинулася кофейна плантація, де густі ряди тінистих кущів більшали з кожним днем і тяглися до сонця. Від річки тягло прохолодою чулося дзюрчання води поміж камінням, спів дрозда.

Потім ми заводили розмову про те, якими будемо, коли виростемо, коли переможе революція, й для всіх настане справедливість. Нам про це не раз казав батько Ніло, щоправда, не дуже голосно, й ти вже

знаєш чому. А потім його застрелили на дорозі в Есмеральду, і ми вперше почувли, що він був зв'язківцем революційних повстанців.

Але ні я, ні ти, Арсенію, ні Ніло ще нічого як слід не тямилі, незважаючи на те, що батько Ніло не раз розмовляв з нами. Ми були ще підлітками, майже дітьми, і нам більше подобалися фільми, які ми бачили у Флоренсії. Там багато стріляли й завзято билися через якусь Маріелу з пишними грудьми, й це знаходило відгук у нас, співпадало з нашими таємними бажаннями, й ми щоразу витоптували помідори, граючись у поліцейських і розбійників, якщо старий Домінго відпускав нас. Або ж гасали вечорами на кобилі, вганяючи її в мило.

Ми не раз підкрадалися до входу у велику печеру, лякаючи ластівок, що шугали над нами, а внизу пінилася річка, пінилася й мчала ущелиною, яка майже затуляє небо зубчатими скелями, схожими на застиглу страву флан¹, що нею нас пригощали в твоєму домі, Арсенію.

Пам'ятаю, одного разу ти запропонував нам з берега річки видертися нагору по майже прямовисних скелях, чіпляючись за розколинні й поодинокі куші. Рівновагу тут можна було втримати лише чудом. Ми сказали, що ти божевільний, пройшли трохи вздовж течії, а тоді втислися до входу в печеру, але увійти до неї не наважились: там могли бути морські змії, алігатори.

Після купання ми виходили на світло. Ніло ножем зрізав зелені банани, ми наїдалися досхочу, не забували прихопити й для наших менших братів кілька грон, а потім оглядали знамениту печеру, де, як кажуть, з'являвся сам «лісовик з Майяхігуа», або другу, на дні якої Рамірес викопав кілька ям у пошуках скарбів, про які йому начебто розповів привид; або йшли оглядати третю, що нагадувала зал.

Аж ось тепер, Арсенію, ми знову зустрічаємося в Бакероні. Я пішов з долини, покинувши Маріану й дітей (ніхто з нас трьох не оженився з Маріелою). Всього за чотири метри від мене лежить Бенігно, син якого навчається в Болгарії. Ми охороняємо прохід, яким ви, можливо, схочете прорватися.

Вже три дні й три ночі ми майже нічого не їли й навіть не заплющували очей. Мої товариші щоразу згадують бога й усіх святих, коли на них скочується дрібне каміння, або коли вони заганяють у руки скалки, або жаляться об кропиву. Коли хто-небудь утрачає рівновагу й, падаючи, вивихне руку, коли кому-небудь гострий сучок ранив шкіру, тоді ми теж згадуємо бога і всіх святих, і твою матір, Арсенію.

Я сподівався, що мені не доведеться думати про це, ні тим більше бачити себе в подібному становищі. Ти знаєш, що я не боягуз. Ніхто з нас трьох не був боягузом. І мене, і Ніло взяли провідниками, й ми вже знаємо, що ви оточені, й завтра о четвертій почнеться операція — табір заколотників буде знищено.

Ніло сказав до Серхіо: «Якщо піти на табір, як ви задумали, бандити можуть прорватися через ось цей прохід. Треба напасти отут, з другого боку: вони зараз там. Інакше вони можуть піти річкою, через печери. Мені ці місця добре знайомі з дитинства...»

Ніло мав рацію. Командування його послухало. Почалося оточення. Ми з Ніло були поруч, майже не розлучалися і чатували цілих два дні в тому місці, звідки повинен був початися наступ на та-

¹ Страва зі збитих яєць, молока й цукру.

бір. Ми вже знали, що ти — там, усередині кільця, що ти став одним із тих, кого засліпила ненависть і хто нічого не хоче бачити. Ніло був тут не тому, що мстився вам за смерть свого батька. Він усе розумів. А я розумів його... Але ти ніяк не міг усвідомити, що опинився серед тих, хто вбив Августіно на роздоріжжі між Флорідою й Есмеральдою...

Коли нас узяли за провідників, я сказав Ніло: «Я не зможу стріляти в Арсеніо. Для мене це все одно, що стріляти в брата». І тоді Ніло відповів: «Зате він стрілятиме в нас обох». Більше нічого він не додав. Але я знав, як йому було боляче думати про те, що ти там, у кільці, а він тут, на кофейній плантації, посаджений ще за іспанського панування, біля ущелини, знайомих нам з дитинства, серед заростей манго, гуасими і ягрумї... Йому важко було погодитися з тим, що ти, можливо, зриваєш зараз плоди чиримойї або мамея із знайомих нам усім кушів, що ти перебуваєш у тому світі, де ми в дитинстві стільки разів слухали пташиний спів, полювали на вужа маха або на хамелеона й відчували себе розвідниками сельви, провідниками благородних людей, які переслідують поганців.

Ти добре знаєш, що я не боягуз. Але на третій день, коли ноги мої стомилися, я почав згадувати (бога чи диявола — яке це має значення?) й просити їх, щоб ви не спробували вирватися з оточення на нашій ділянці, де тебе зустрінуть наші кулі, зустрінуть у тому самому місці, де ми стрибали роздягнені в воду й течія відносила нас до входу в печеру, де нас заколисував спів птахів і ми мріяли про Маріелу.

Коли пролунали перші постріли, я зрозумів, що вас засікли. Звичайно ж, ви окопалися позад пористого каміння себоруко, причаїлись серед кушів ожини або забралися на високу гуасиму. Я був задоволений, що ні ти, ні твої люди не прорвалися до того місця, де ми могли зустрітися. Гадаю, що Ніло почував те ж саме. Бо ми не хотіли бачити тебе пораненим у голову або в живіт, коли вже ніхто нічим не в силі допомогти.

«Ти знаєш місцевість, допоможи нам його винести», сказав мені лейтенант Педро. І я не міг відмовитись. Але, думаючи про пораненого, хотів, щоб це був не ти, Арсеніо.

Ми дістали санітарні ноші й удвох принесли його. Куля пробила Ніло щоку, нижня губа була залита кров'ю, але він прохрипів мені: «Я запропонував йому здатися... адже він не був злочинцем...» А ти, Арсеніо, зустрів його пострілами. Стріляв у Ніло. В нашого Ніло. В нашого брата...

Я тут, Арсеніо, лежу в чотирьох метрах від Бенігно, син якого навчається в Болгарії. Ми охороняємо ущелину, якою колись тікали, ховаючись від батька Ніло, Негра чи Хустіно. Охороняємо прохід. Ви причаїлись десь недалеко, чекаєте зручного моменту, щоб дати кулеметну чергу й кинутись на прорив — ти попереду, решта — за тобою, сподіваючись на порятунок...

Бенігно прихилив гвинтівку до дерева й почав влаштовуватись у гамаці. Я заховався за каменем і молодими пагінцями куша, вибравши зручну позицію й тримаючи зброю наготові. Од мого страху і вагання не лишилося вже й сліду. До мене долинає ледь відчутний шум... Він наближається... Отже, вони зараз спробують вирватися з оточення.